

Tone
Partljič

Marjetice

Petkova je zdaj odprla oči, ki jih je imela še v temi trdno zaprte, da bi ja prevarala moža, kako trdno je zaspala že pred njim. Ko je potem zaslišala še moževo smrčanje, ki ga je dobro poznala že več kot trideset let, je vedela, da lahko potihoma vstane. V zgornjem stanovanju je sin Viktor gledal televizijo, mogoče je pijan zaspal, pa je televizor kar sam sebi prenašal nekakšno nogometno tekmo... Odškrunila je

vrata in pogledala ven. — Ne dežuje, si je oddahnila. — Ko se je v temi na hitro opravila, je stopila na prag in zaprla vrata za sabo. Niso zaškripala. Šla je čez dvorišče za hlev in poiskala visoke čevlje, ki si jih je že popoldne na skrivaj pripravila na okenski polici hleva. Zvijajača je uspela, je vedela, ko se je spet zravnila od zavezovanja čevljev in se spustila po bregu navzdol. Na koncu vrta je pokleknila in z rokami iskala ter tudi otipala šopek marjetic, ki ga je prav tako popoldne pripravila. Lepe, bele marjetice, zavite v bel papir. Vse je v redu, si je oddahnila.

Pogledala je proti mestu. Nad njim je bil svetel sij. Sedem kilometrov tja in sedem nazaj. Dve uri tja in dve uri nazaj. Če se ji ne bo kaj nepredvidenega zgodilo, bo ob štirih, petih zjutraj nazaj... Mož bo še spal, Viktor tako ne bo vstal pred osmo, saj nikdar ne vstane, lenuh, pijanec, njegova žena pa tudi ne pred šesto... Jutri bo nedelja... Vse bo lepo uspelo, nihče ne bo nič vedel, Milan pa bo le imel na grobu sveže marjetice... Bele, drobne, poljske marjetice, ki jih je kot otrok tako rad nabiral in jih je imel še tudi potem rad. Vedno, kadar se je vračal nazaj v mesto, jih je nekaj natrgal in rekel, naj me vsaj marjetice spominjajo na naš breg. Držala je šopek v roki in hitela. Pred seboj je videla le Milanov grob, na katerem je zdaj nekakšna ikebana in vaza, belih marjetic pa ni...

— Zakaj sva ravno midva z atejem tako nesrečna; zakaj naju usoda tako kaznuje, kdaj in s čim sva se pregrešila... Že večkrat sem mislila, da je narobe, ker se piševa Petek; za petek pravijo, da je slab dan... Mogoče je kaka zveza. Gotovo je, saj je tudi Milana pokopal traktor pod seboj v petek... Zakaj smo si sposodili traktor... Zakaj imava še vedno tisto njivo, ki je ne moreva več sama obdelovati, zakaj je Viktor propadel

in nič ne dela, zakaj sem prosila Milana, naj pride iz mesta in nama zorje? Zakaj? Zakaj? Zakaj? Zakaj se nama je to zgodilo? Strašen greh je pomisliti, vendar si ne morem pomagati, vedno mi gre po glavi, če nam je že bilo usojeno, zakaj se ni raje kaj zgodilo Viktorju, brezposelnežu, pijancu, užaljencu, mučitelju . . . Milan je bil najina sreča, Viktor je sramota. Zdrav moški, pa ga preživlja žena, čistilka . . .

Zdaj je dosegla že glavno cesto . . . Avtomobili so vozili in ji zaslepili oči, zato je raje stopila na travo ob cesti in hitela, da jo je zanašalo. Vendar se je zavedala, da mora čimprej priti do mesta, do pokopališča, do groba . . . Saj mu je vedno nosila te marjetice, zdaj ko je bila pomlad in so cvetele. Še predčverajšnjim. Ravno je bila na grobu in se lepo pogovarjala s sinom, ko je prišla Trezika, Milanova žena vdova. Tudi njo je čisto vzelo od žalosti. Vendar je gledala strto mater po strani, saj se je Milan ponesrečil doma. Trezika se je dostikrat jezila, ker je toliko hodil domov delat.

— Če bi doma toliko delal kot pri vas, bi bila jaz gospa, je rada rekla, Petkova pa nista vedela, ali se šali ali misli resno. Ko pa so se srečali v mrtvašnici, je Trezika siknila proti njej:

— Vidva sta kriva!

Kako je mogla reči kaj takega — materi! Kako naj bo mati kriva za smrt svojega sina, komu je bilo huje ko njej, ki je imela tako rada samo njega, Milana, saj Viktorja skoraj ni mogla šteti za svojega . . . Trezikini bratje, ki so delali v Nemčiji, so se te dni vrnili, ker so imeli Nemci cerkvene praznike. Tudi drugi so se v dolgih kolonah vračali; še zdaj so neprestano vozili in jo slepili. In ti bratje so prinesli s seboj nekakšno filmsko kamero in barvne filme in bojo posneli novi grob, z novim spomenikom in napisom. Zato mora biti na grobu nov, bel pesek in ikebana, ne pa podeželske rože. Ob grobu bo stala Trezika in njena mama, fantje pa bojo snemali . . .

— Ja, jutri bojo snemali, pa te vaše rože vse pokvarijo . . . je rekla Trezika pred dvema dnevoma in odnesla marjetice v koš za smeti. Petkova je kriknila, tekla po marjetice med odpadke, jih dala nazaj in ranjena rekla:

— Te rože je imel najrajši!

— Kaj pa vi veste!

Kako bi mati ne vedela, saj najbolje pozna otroka! Vendar tega ni imelo smisla pripovedovati Treziki. Sama pa ga je kar videla, štiriletnega belobučneža, kako je sedel v travi in nabiral marjetice . . . Ja, že kot otrok je bil čisto drugačen. Viktor je bil večji in močnejši, bolj po ateju . . . Saj, potem ni bil več po ateju, ne, nekaj ga je prijelo, skvarilo, bogve kaj . . . Ata je vedno garal ko živina, Viktor pa naenkrat nič . . . Milan pa je bil vedno bolj mamin . . . Smukal se je po kuhinji, nabiral je rože in si jih dajal na glavo . . . Končal je obrtno šolo, se zaposlil v tovarni in postal celo preddelavec. On je res nekaj postal, kar onadva z atejem nikdar nista mogla . . . Milan . . . Kakó je vedno kaj prinesel iz mesta, ateju cigarete, njej turško kavo, celo Viktorju je prinesel kako steklenico vinjaka! . . .

Vsako soboto je prihajal pomagat, včasih že v petek popoldne . . . Trezika je tudi nekajkrat prišla, potem pa je ravno ob sobotah hodila h kozmetičarki . . . Ampak, zakaj je prišel ravno tisti petek, zakaj je rekel, da bo že sam s traktorjem zoral tisto njivo, zakaj se je traktor prevrnil in ga pokopal, pod seboj, zakaj, zakaj, zakaj . . . Zakaj zdaj Trezika ne pusti, da bi imel na grobu bele marjetice . . . Zakaj pa je ravno Viktor zdrav? . . . — Še na pol poti nisem, si je rekla. Hitreje moram stopiti, če hočem biti ob štirih nazaj . . . Ko bo zasijalo sonce, bojo na grobu marjetice, Milan jih bo videl in bo vesel . . . Ni prav verjela v boga in v nebesa, ampak vedela je, da sin ni za vedno mrtev, da ni mogel izginiti v nič . . . Nekje mora biti, vsaj kot duh, mogoče pa so nebesa, mogoče pa živi naprej v travi, ki rase okoli groba . . . Saj ni mogoče, da bi ga preprosto ne bilo, ker ga je stisnil traktor . . .

— Viktor in Milan! Noč in dan. Ker sta se z atejem tri dni po pogrebu še vedno kar naprej jokala, ker sta glasno z rdečimi očmi tulila okoli hiše in ker že vse tiste dni nista nič jedla, je to Viktorja tako razjarilo, da je zgrabil ateja in ga pretepel. Res je bil pijan, vendar ni opravičila za to, da ga je tako živinsko tolkel in kričal:

— Saj vem, za Milanom se dereta, nočeta več žreti, da bojo ljudje rekli, da sem vaju jaz spravil na oni svet; mislita, da meni ni žal za njim, ampak vidva bi se smejala, če bi po naključju jaz namesto njega crknil, kaj, sedmino bi pripravila in jedla bi in pila, poznam vaju . . . Zdaj pa ni dovolj dobro, kar pripravi moja žena, kaj! Seveda, Milan je bil vedno vse, živ ali mrtev, jaz pa vedno nič. Milan je bil preddelavec, jaz pa sem pijanec in brezposelnež . . . Mislita, da ne vem, kaj vama gre po glavi: zakaj nisem raje jaz crknil, kaj? Tega pa se ne vprašata, zakaj sem jaz tak, kot sem . . . Zato, ker sta me vedno podcenjevala, sovražila, ker je bil vedno vse Milan . . . Milan. Milan! Saj, zdaj je pač v zemlji, jaz pa na njej, pa še mene ubijta, če me ne moreta videti, če ni nič vredno, kar moja žena skuha . . .

In je pobesnel.

— Zakaj imam tako različna sina . . . zakaj je ostal samo Viktor . . . Tedaj jo je zasekalo pri srcu, da jo je kar zaneslo. Saj sem nosila še enega, pa sem ga odpravila . . . Takoj za Milanom . . . Vojska je bila, siromaki smo bili. Pa sem šla k stari Lovrečki, pa smo naredile. Saj sem skoro umrla za kazen, en mesec sem ležala, ata pa je hodil okoli ko kup nesreče . . . Zlizala sem se, vendar otrok ni prišel na svet . . . Splavila sem ga iz sebe. Moj tretji otrok. Nerojeni. Če bi človek znal pisati, bi lahko napisal knjigo o teh nerojenih otrocih . . . Seme je vrženo, seme je vzkaljeno, potem pa ven z njim . . . Kaka čudna usoda . . . Mogoče bi bili ti splavljeni otroci najboljši otroci na svetu, pa se nikdar ne rodijo . . . Mislila sem, da se je to zgodilo samo meni, ko pa sem bila skupaj s sosedami, sem izvedela, da ima skoro vsaka na vesti kakega splavljenega otroka . . . Nekatero celo dva. In zdaj bi imela še dva otroka, in bi mi mogoče ne bilo tako hudo . . . Ni res, prav tako bi mi bilo . . .

— Ampak, kje pa sem, zakaj je zacvililo, kaj me je zaneslo na cesto, zakaj ta avto stoji, zakaj neki moški kriči Prokleta stara što radiš na dru-

mu . . . Joj, skoraj me je povozilo, ne smem omagati, moram priti do mesta in do pokopališča in do groba . . . Saj je pol poti že za menoj, saj se že vidi mesto, saj sem že na tlakovani cesti v predmestju . . . Od kod toliko avtomobilov? Cela reka . . . Nobeden se čez noč ne ustavi v mestu, ampak vsi hitijo skozi njega, samo naprej proti jugu . . . Domov jih vleče . . . Tudi Milana je vleklo domov k nama, saj je prišel vsak teden. Paziti moram nase, da bo jutri vesel marjetic, lepih in belih, ko se bo zbudil in jih zagledal na belem pesku. Mama je bila pri meni, si bo rekel.

— Kam pa, tovarišica, ob tej uri! Pred njo je stal miličnik, ki je stopil iz avta, v katerem je sedel še en miličnik . . .

— Na Milanov grob.

— Zato imate rože?

— Ja, Trezika ne pusti, ker bojo danes snemali s kamero, ampak on je imel najraje marjetice . . .

— Tovarišica, ali ste vi čisto pri sebi? Dajte izkaznico!

Segla je v torbico in izvlekla izkaznico . . . Miličnik je dolgo gledal, zdaj izkaznico zdaj njo.

Misli, da sem nora, se je zavedla . . .

— Pusti babo! je rekel oni v avtu in res ji je miličnik vrnil izkaznico in sedel v avto, ki je hitro odpeljal naprej . . .

Šla je čez reko in po praznih ulicah do pokopališča. Na koncu je že skoro tekla. Čimprej do groba. Skozi steklo na bencinski črpalki je videla, da je ura komaj ena . . . Hvala bogu, eno uro bom tu, potem pa dve uri domov in še pred jutrom bom spet v postelji . . .

Pokopališče ponoči.

Pravijo, da je nevarno, polno duhov in okostnjakov. Šla je hitro po peščenih stezi, da je škripalo pod podplati . . . Zaslišala je šepetanje.

— Čakaj, nekdo gre . . . Joj, bojim se . . . je slišala, potem je videla, kako je dekle hitro vleklo nase hlačke, on pa si je zapenjal šlic . . .

— Jezus, kaj delajo, in to na pokopališču. Svinje! Onadva pa sta se že skrivala med spomeniki . . . Toda hitela je k Milanovemu grobu . . . Saj je prazen, tuj, gosposki, pust . . . Ikebana, lučka, zlate črke . . . Uvele vrtnice. Vzela je vrtnice iz vaze, jih odnesla v koš za odpadke in odšla še po svežo vodo. Spet je videla neko senco, ki je bežala čez pokopališče, pa ni vedela, ali je živ človek ali duh, skrunilec grobov, ljubimec, čudak, samotnež . . . Curek vode se je svetil v mesečini . . . Potem je šla nazaj in dala marjetice v vazo, vse skupaj pa pred napis Milan Petek. Napis se je v mesečini dobro videl, tudi stavek ČE KOGA SOLZA BI ZBUDILA, TEBE NE BI ČRNA ZEMLJA KRILA je lahko prebrala. Potem je bila skoraj eno uro z njim in mu je utegnila vse povedati o ateju, Viktorju, Treziki, kameri, marjeticah, miličniku, ki jo je ustavil . . . O onih dveh, ki ju je prej zmotila, je molčala, saj ji je bilo nerodno take reči pripovedovati sinu . . .

— Zdaj pa moram domov, drugače se bojo doma prej zbudili in bojo noreli od skrbi . . . je še rekla in šla tiho, vendar pomirjeno s pokopališča. Zdaj pa ima svoje marjetice, ji je bilo toplo pri duši, ko je spet prekoračila

reko in se napotila po ulicah proti predmestju in proti domu... Zdaj so avtomobili švigali za njo in je niso tolikokrat slepili... Vendar se je zdaj večkrat opotekla od utrujenosti... Pa se je premagovala.

— Saj sem še vseeno dobra, petinšestdeset let imam, pa bom v eni noči prehodila pot v mesto in nazaj... Ne smem zaspati, ne sme me zanašati! Viktor bi me še pretepel, če bi zvedel, da sem bila ponoči na grobu, še ata bi se jezil... Samo še te dve uri do doma... Naj me noge držijo... naj pridem še pred jutrom... Zjutraj se bom naspala, Milan pa bo našel rože na svojem grobu.

— — —

— Tista ženska je, pomisli! je rekel miličnik, ki je posvetil v obraz do smrti povoženi ženski...

Turek, ki je vozil kamion s prikolico, je z rokami pokazal, kako jo je nenadoma iz mraka zaneslo na cesto in da ni mogel ničesar storiti... Miličnika sta vzela meter in začela delati zapisnik...

— Zakaj je nisva odpeljala, ko sva jo prej ustavila na cesti!

— Rož res nima več...

— Veš, kaj? Bodiva tiho o tem...

Potem sta merila, modra luč je sunkovito barvala temno pokrajino, da je bila videti nenavadna in skoraj neverjetna, šofer Turek je kazal, da ni nič kriv, iz telesa na asfaltu pa je steklo tiho nekaj malega krvi.

Balada o kozi

Uvod o kozi

Nekatere živali zbuja spoštovanje. Že ko jih imenujemo, se sami od sebe najdejo pridevki, ki kažejo, kako imenitne so. Brhka srna, mili slavček, srebrna riba, srečna pikapolonica, ponosni orel... o levih pa preprosto rečemo, da so — kralji. No, danes ko ni več dosti kraljev po svetu, bi mogoče lahko rekli — lev, predsednik živali. Nekatere živali pa so že vnaprej obsojene na neprijetne pridevke ali primerjave, ki jih včasih uporabimo tudi za ljudi, ki jih ne maramo; saj pravimo, da si nor ko kura, smrdeč ko dihur, napihnen ko žaba, grd ko krastača... O kači pa sploh ni, da bi govoril. Sumljivo je le, da so največkrat ženske slikali kot kače ali pa jih kako drugače primerjali z njimi. Mogoče so prav zato za moške tako privlačne, ker so nevarne in strupene; mislim ženske ne kače. In zdaj h kozi!

»Koze — Caprini. Podružine sodoprstnih kopitarjev z dobro razvitimi rogovi. Samec (kozel) ima brado. Samica (koza) povrže pomladi 1—4 kozličice. Daje mleko, v katerem je več maščob in beljakovin kot v kravjem mleku.« Tako piše na kratko o kozi v leksikonu. Nič pa ne piše o tem, da so v naši državi po vojni prepovedali rejo koz, vsaj v nekaterih predelih,